

3798

1647, 9

2.
507.
M

I. N. D. N. J. C.

EXERCITATIO JURIDICA III.

De

JURISDICTIONE,
IN IUS VOCANDO,
EDENDO; SATISDATIONIBUS; FE-
RIIS & DILATIONIBUS.

Quam

Suffragante Magnifico & Nobilissimo Jctorum
Ordine in incluta LL. nutrice Salanæ

(4.)

PRÆSIDE

V I R O

Nobilissimo, Consultissimo atq; Excellentissimo

DN. GEORG-ADAMO Struven

J. U. D. & Prof. Publ. Consiliario Saxonico,
& Scabinatus Assessore gravissi-
mo,

Præceptore & Promotore

plurimum deſenerando

Potiores ex ejuſdem Publicis & Privatis Prælectionibus delibatas the-
ſes publicè ad Diſputandum proponens ſuſcipit

GEORGIUS Rönzer / Haſelbaco-
Miſnicus.

In Audit. Jctorum

D. XV. Maij Horis à VII. Matutinis

JENÆ Prelo LOBENSTEINIANO
A. R. S. cl. l. c. XLVII.

V I R I S,

Per Reverendo, Clarissimo, atq; Doctissimo

Dn. M. CHRISTOPHORO Richtern/

Symmystæ verbi Divini apud Eisenbergenses

vigilantissimo, studiorum meorum Patrono & Nutritio ab ineunte ætate beneficentissimo:

UT ET

Spectatissimo, Eximio atq; Integerrimo

Dn. MICHAELI Richtern/ Civi & Mercatori in Nobilissimo illo Livoniæ Emporio, quod

Rigæ est, solertissimo, Compatri & Hospiti quondam, ibidem loci, suavissimo:

FRATRIBUS GERMANIS,

Avunculis meis nunquam satis gratè colendis,

Eorumq; ingentibus in me meosq; meritis

Exercitium hoc

eò, quò par est, gratitudinis, affectu,

consecratum mitto

eundem, quo hactenus me prosequuntur, favorem ulterius, & ad plus ultra studiorum suppetias

observanter & obnixè implorans

GEORGIUS Rönker/

504

Quod jacet intactum tegitur rubigine ferrum,
Et res non usu trita, fit alba situ.
*Fertilis assiduo si non renovetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.*
Sic etiam ingenium scabrâ rubigine torpet,
Si non solerter perpetuoque colas.
Excolis ingenium, fructus producet amoenos,
Queis rectè Patriæ proderis atque Tibi.

*Id Eximio adque doctissimo Dn. Kantz ero publicè
Disputanti apprecatur*

Præses.

Ad Eruditissimum Dn. Georgium Rönker de Jurisdi-
ctione publicè disputaturum.

Quod non absq³ plica sit Jurisdictio, claret.
Jus tamen est simplex; quid plica juris habet?
*Composita est, illâ totus componitur orbis,
quâ sine confusus, dissociatus erit.*
*Expers est IN SE sacra Jurisdictio nœvi;
quæ, si composita est, crimine sæpè scæter.*
*Differis hac de re Juris fortissime miles!
certes! diâ parat digna brabeia THEMIS,*
*Non renuente Deo pugnes, feliciter ausus
proficiet, præstò ac meta suavis erit.*
*Vomere ut haut frustra proscindunt arva γεωργοι,
si sua præstiterint cœpta juvante DEO!*
*Sic sudore tuò lucrabere, Docte Georgi,
præmia, quæ quaris, magna favente DEO!*
*Dum tandem veteri NOCITUROS Jure repelles
ipse GREGES, sic sic nomen ad astra feres.*
*Ergò ego ubiq³ decens ut Jurisdictio fiat,
sicut eam, voveo, Jusq³ Deusq³ volunt.*

Georgius
Rönker/
(K. in C.
Z. in S.)
Greges
nocituros

Hac gratulabundus scribeb.

M. Tobias Gottwalt / Poët.
Laur. Cæs.

Vive.

Vivere virtutis justò moderamine vitam;
lædere non ullum; sua distribuisse cuique?
Hæc sancti Juris vulgò præcepta vocantur.
Quæ Legum Cultor memori si mente reponet,
atque, quod illa volunt, in factis exprimet ipsis,
illi succedent ex voto prospera quæque.
Hæc eadem ante oculos semper Tibi, frater amande:
pone, tuumque semel susceptò tramite cursum,
huc refer, & Themidos cum jam sacra pulpita scandas,
jus tribuens cunctis, ceu Jurisdictio mandat,
esto justitiæ semper jurisque sacerdos,
& tandem tribuet justorum præmia Justus.

Hæc
fausta acclamationis ergò
Fratri & Contubernali suo
f.
Theophilus Rönger / Milsn.

I. N. J.
EXERCITATIO TERTIA.

De
JURISDICTIONE; IN
JUS VOCANDO; EDENDO; SA-
TISDATIONIBUS; FERIIS & DI-
LATIONIBUS.

*Ad D.L. l. 1. t. 9. & seqq. L. 1. t. 1. 2. 3. usq; ad l. 14. C.L. l. 1. t. 26. & seqq.
L. II. t. 1. 2. 57. L. III. t. 3. 4. 11. 12. 13.*

THESIS I.

VT Actiones Civium secundum
jus & justitiam instituantur, & quisq; , quod
sibi ratione juris Personarum vel Rerum
competit, consequi possit, necesse est, ut in
judiciis de rebus & factis hominum jus di-
catur. De ratione igitur Jus dicendi & perse-
quendi suum in judiciis, secundum ordinem Edicti perpetui,
quod omnia eò referebat, jam tractatio instituitur.

R. Geor-
giò Rön-
ker/Hasel-
bacò. Mi-
snicò, d.
15. Maij.

II. Jurisdictionis vox, perinde ut jus dicere, & de
causis civilibus & Criminalibus propria significatione verbi
dici potest, *arg. l. 2. §. 16. junct. §. 25. d. O. J. Rubr. junct. l. 3. h. t. atq;*
ita in civilem & criminalē rectè divideretur. Verùm in Legi-
bus nostris Romanis Jurisdictio de Civilibus & privatis
causis usurpatur. Potestas verò in Criminalibus causis jus di-
cendi, à Majestate sibi reservata, Merum Imperium
nominatur. *Vid. Sutholt. eleg. Dissert. d. J. dict. apb. 96. & seqq. ad
123.* Jurisdictio verò in hac acceptione communiter notat
eam, quæ jure magistratus competit; rarissimè verò extendi-
tur hæc vox ad eas causas civiles, quæ specialiter committun-
tur *l. 8. §. 18. d. transact. l. 1. h. t.*

C

III. Jurisdi-

III. Jurisdictio (in frequentiori & propriâ quoad LL. Romanas significatione) est potestas seu facultas legitima de civilibus & privatis causis jus reddendi, jure magistratus (seu eo ipso & solo, quo quis magistratus constitutus) competens *l. 1. d. offic. ejus, cui mand. est j. dicit. Conf. Sub d. l. aph. 173. & seqq.*

IV. Magistratus verò est, cui competit facultas de causis Civilibus & privatis jus reddendi, demando muneri per se (sine speciali concessione) cohærens. *arg. d. l. 1. & l. 6. §. 1. de tutel.* Illa igitur facultas ex ipso commisso munere, non ex speciali lege dependens *ἰδιον πρὸς τὸ* magistratum est, & magistratui, quod est magistratus seu quia est magistratus constitutus, competit. *Non obstat l. 2. §. 33. d. O. f. junct. l. 2. d. Offic. Praef. Vig. l. f. §. f. ad L. Jul. d. ann.*

V. Pedanei iudices cum non sint magistratus, non Jurisdictionem, sed notionem habere dicuntur. *l. 5. pr. d. re jud. l. f. C. ubi & ap. quem. rest. in integr. Non obstat l. 1. §. 6. d. postul. Nov. 82. c. 5. & t. C. d. j. dicit. om. jud.* Notio verò non nudam & solam cognitionem, sed etiam jus sententiæ sec. præscriptam formulâ ferendæ connotat. *Vid. Bach. th. 2. lit. a. b. t. l. 74. d. judic.*

VI. Sunt Magistratus alii Majores, qui imperium & potestatem habent. Alii Minores, qui sine imperio & potestate sunt. *l. 32. de injur. l. 2. d. in jus voc. l. 26. ad Municip.* Denotant verò hæc verba: Imperium & potestas: majorem & augustiorem auctoritatem, & excellentiorem jubendi potestatem; atque hæc denegatur minoribus magistratibus. *Add. Carol. Sigon. L. 3. antiq. jur. prov. c. 5.* Habet nim. Jurisdictio suos gradus, in majori magistratu excellentior; in minori humilior: hinc quæ non sunt cujuslibet magistratus dicuntur magis esse imperii (*ὑπερῶτερη*) quam jurisdictionis inferioris, quæ etiam magistratibus minoribus inest *d. l. 26. ad Municip. l. 12. §. 1. d. jud.*

VII. Notandum hinc circa magistratus *ex arg. l. 3. d. offic. Praef.* quod gesta à magistratu falso, modò aliàs legitimè gesta, non sint infirmenda. *Vid. Horom. Quest. Illustr. 17. Paul. Busius in d. l. 3.*

VIII. Quædam sunt causæ, quæ non jure magistratus competunt, adeoque nec Jurisdictionis sunt; sed specialiter &

nominatim lege, Scto, vel Constitutione Principum tribu-
 untur. *Vid. eleg. Magn. Dn. Franzk. b. r. n. 24.* Sunt autem tales
 vel pure & absolute; vel secundum Quid: Illæ semper ex spe-
 ciali concessione competunt, ut I. Tutoris datio, *l. 6. §. 2. d. tutel. l. 1. §. 1. de tut. dat. l. 19. eod. l. 3. qui pet. tut. Non obstat §. 4. d. Attil. Tut. l. pen. d. Offic. Proc.* cognitio verò de suspecto tu-
 tore est Jurisdictionis, *arg. l. 1. §. 3. & 4. d. susp. tut. Non obstat l. 4. d. offic. ejus, l. 1. §. 11. ad Sctm Turpill.* II. Interpositio decreti
 in prædiis minorum alienandis, *l. 1. l. 5. l. 9. l. 11. d. reb. eor. l. 2. §. 1. d. offic. ejus.* III. Arbitrium, an & quando transactio super
 alimentis relictis admitti debeat. *l. 8. pr. l. 28. d. transact.*

IX. Hæ, sc. secundum Quid tales, majoribus magistra-
 tibus competunt jure magistratus; minoribus verò & pro-
 vincialibus & municipalibus ex speciali concessione. Huc re-
 ferimus (I) potestatem dandi judicem pedaneum, *l. 12. §. 1. d. Jdiç. vid. Sutholt. Aphor. 164.* (II) Legis actiones in specie ita
 dictas, i. e. actus voluntariæ Jurisdictionis *l. 4. d. adopt. l. 2. l. 3. d. offic. Proc. l. 1. d. offic. jurid. Alex. vid. Scip. Gent. d. juris d. L. 1. c. 34.*

X. In causis jure magistratus competentibus jus reddi-
 tur vel uni petenti decernendo; vel inter duos, eosq; vel liti-
 gantes aut non litigantes jus dicendo. Ad primum modum
 (1) datio bonorum possessionis, non ad mixtum imperium
 referenda. *arg. l. 3. §. 3. d. bon. poss. l. 1. d. Jdiç. Non obstat. l. 3. eod.*
 (2) Missio in bonorù possessionem duobus casibus, quæ nim-
 fic ex *l. ult. C. d. edict. D. Adr. toll.* & quando venter in bon. pos-
 sessionem mittitur *l. 1. 2. d. ventr. in poss. mittend. Add. thes. 23. Non obst. l. 4. h. t.*

XI. Jurisdictio inter duos non litigantes dicitur volun-
 taria, *l. 2. d. offic. Proc.* in qua sola voluntas duorum, actum
 celebrantium, regulariter sine causæ cognitione attenditur à
 magistratu. Hujusmodi actus sunt manùissio vindictâ, eman-
 cipatio, Adoptio *l. 1. 2. d. Offic. Proc. l. 4. d. Adopt. l. 1. C. eod.* Et hi
 in causa quoq; propria à judice expediri queunt *l. 3. 4. d. Adop. l. 8. d. manum. vind. l. 77. d. judic.* Non verò huc pertinet do-
 nationum insinutio. *Dissent. Anton d. Canar. tr. d. insinuat. c. 1. n. 24. Bach. Comment. h. t. divis. 2. n. 2.* non apertio & publicatio

testamentorum; non confirmatio judicialis hypothecæ, *Dissent. Matth. Coler. d. process. Exec. P. 1. c. 10. n. 201.* Unde nec hi actus in propria causa à judice rectè expediuntur. *Vid. Dn. Carpzov. L. 4. t. 4. Resp. 31. n. 19.* Referri autem possunt ad priorem modum jus reddendi, ut is fiat vel decernendo vel auctoritatem & confirmationem actui civili addendo. Legitimitas ad Jurisdictionem planè non spectat. *Vid. Sutholt. aph. 335. Diss. Anton. d. Rosell. L. 2. d. Legitimat. c. 1. n. 3. per l. fin. d. bis, qui sui vel at. jur. Bach. d. l. n. 4.*

XII. Inter duos litigantes quæ exercetur Jurisdictio dicitur Contentiosa, quâ magistratus utriusq; partis jura perpendit, & causâ cognita jus dicit. *l. 2. d. Offic. Proc. d. qua lege sis Sutholt aph. 294. & seqq.*

XIII. Constituitur magistratus, atq; ita Jdictio confertur, à Majestate *Aristot. 4. Pol. 14. l. 3. C. h. t.* Jus enim concedendi Jurisdictionem ad Architectonicam pertinet, exercere autem eam judiciariæ est prudentiæ. *6. Ethic. 6.*

XIV. Exercet autem Jurisdictionem magistratus vel ipse, vel alii exercitium mandat, unde alia propria, alia mandata, *vid. t. t. d. offic. ej. cui mand. jurisd.* Propria est, quam quis suo jure habet. *l. 5. d. jurisd.* Mandata est, quam quis beneficio & concessione ejus, in quo proprio jure residet, exercet: Vel est exercitium non propriæ sed alienæ Jurisdictionis. *d. l. 5. l. 1. §. 1. d. offic. ejus ibi: proprium nihil habet. eleg. text. l. 16. d. Jurisd. Non obst. l. 4. eod. l. 13. d. offic. Proc. l. 1. §. 4. d. inspect. tutor. vid. Sutholt aphor. 347. & seqq.*

XV. Mandari possunt ea, quæ competunt jure magistratus; Jurisdictio scilicet & quod huic cohæret mixtum imperium. *l. 1. pr. §. ult. l. pen. §. 1. l. f. d. offic. ejus.* Excipiuntur actus voluntariæ jurisdictionis *l. 123. d. R. 7. l. 2. & 3. d. offic. Proc.* Quæ verò specialiter lege tribuuntur, ea mandari nequeunt, nec manda à jurisdictione transeunt, *d. l. 1. d. offic. ejus. Add. Scip. Gent. 2 d. Jurisd. n. 14.*

XVI. Non confundendus est judex pedaneus, (qui datus & delegatus vocatur jure civili *l. un. C. qui pro sua Jurisd. t. t. C. d. jud. pedan.*) cum hoc mandatario (qui delegatus jure
Ca.

Canon. appellatur *l. i. d. offic. de leg.*) Illi nuda notio, propria tamen, competit, *arg. l. i. pr. quis & à quo appell.* Hic verò utitur jurisdictione, sed alienâ, *l. 16. h. t. l. i. §. i. de Offic. ejus. & d. l. r. §. 2.* Judex igitur datus ad cognoscendum, non habet exequendi potestatem *l. 55. d. re judic. l. 15. eod.* Cui verò mandata Jurisdictio, etiam exsequendi jus habet, *arg. l. i. §. ult. l. f. d. Offic. ejus. l. 2. h. t.* Sed quæritur: an ad exsequendum datus, etiam cognoscendi jus habet? *vid. Disting. Mynsing. 3. obs. 69. Gentil. 2. d. Jurisd. 32.*

XVII. Ei, cui mandata est Jurisdictio à magistratu, assimilis est judex datus à Principe, quod nim. non notionem nudam, sed jurisdictionem mandatam, h. e. concessum exercitium Jurisdictionis à Principe habeat. *l. 5. C. d. judic. Confer. Donell. 17. Comment. 8. Perez. in d. t. n. 2.*

XIIX. Qr. an is qui mandatam habet Idictionem subdelegare possit? *Dist. cum Dn. Frantzio h. t. n. 38.* aut per subdelegationem intelligitur Idictio ulterius demandata, & subdelegationem non admittimus. Aut verò commissio solius causæ seu litis significatur, & hæc ipsi competit: committere enim causam alii dijudicandam nihil aliud est, quam judicem dare, quæ licentia etiam mandatâ Idictione utenti conceditur. *l. 12. 7. l. 2. cul. n. 3. i. J. judic.*

XIX. Privatorum consensus non quidem judicem facit eum, qui nulli præest iudicio, *l. 3. C. d. jurisd.* Jurisdictionem tamen alicui publicè datam prorogare, sive eum competentè judicè, qui alias nō erat, facere potest. *l. 1. C. d. l. 18. D. eod. Perez. n. 15.* Unde quædam est Jurisdictio Prorogata. Hæc non incommode dividitur *cum Bach. ad Wesenb. n. 8. h. t. in Spontaneam & Legalem.* Illa propriè consensu fit aut expresso, eoque aditione judicis firmato, *d. l. 18. h. t. d. l. pen. C. d. pact.* aut tacito, qui intelligitur ex litis contestatione ejus, qui alias forum declinare potest *l. 4. C. h. t. nisi quis erraverit l. 15. h. t.* Ante litis contestationem pœnitentiæ locus est. *Conf. Hillig. L. 17. c. 10. g. Bach. d. 3. th. 12. b.* Fit autem prorogatio vel de Persona ad personam, vel de re ad rem: Alios n. modos non agnoscimus. *Vid. Bachov. rubr. d. Jurisd. n. 5. 6. Sutholt. apb.*

374. Legalis & necessaria fit non tam consensu, quam lege ita
disponente, ut, qui contra me in iudicio agit, cogatur etiam
iudicem eundem contra se admittere, in quo est fundamen-
tum reconventionis, *l. 14. C. de sent. & interloc. ubi*
vid. Giphanius & Perez.

XX. Quoniam verò Jurisdictio sapius in reluctantes
& invitos exercetur. Ideo aliqua coërcitione opus est, ut
adversus refractarios effectum sortiatur. *l. ult. d. offic. ejus.* Quæ
coercitio dicitur mixtum imperium, quia hoc genus imperij
admixtum est jurisdictioni, & simul jure magistratus compe-
tit: merum autem Imperium planè separatum est & distin-
ctum à Jurisdictione, atq; speciali lege defertur.

XXI. Est igitur Mixtum Imperium potestas co-
hærens jurisdictioni, ad eam tuendam, & jus redditum exse-
quendum. *l. 1. §. fin. d. offic. ejus. l. un. pr. si quis jus dic.* Dicitur ve-
rò *l. 3. b. r.* Jurisdictio inesse mixto imperio eò sensu, quod hoc
illam præsupponat. Magis propriè mixtum imperium dicitur
inesse jurisdictioni, sc. ut aliqua potentia, s. virtus suo to-
ti potestativo, se, quando opus est, exerens & jurisdictionem
defendens. *d. l. 1. §. f.*

XXII. Competit igitur mixtum imperium omni ma-
gistratui, & majori & minori: ita tamen, ut nullus sit magi-
stratus, quin habeat aliquam coercendi potestatem, licet non
quilibet possit omnibus modis coercendi uti. *confer. l. un. pr.*
si quis jus dic. l. 2. §. ult. d. judic. l. 5. C. de defens. civit. l. 4. b. r. l. 29.
§. pen. l. 3. §. 1. de reb. cred. Vid. Sutholt aph. 251. & seqq. Dissent.
Duaren. in l. 12. b. r. Em. Merillius L. 1. variant. ex Cujac. c. 3. per
l. 22. in fin. d. injur. d. l. 29. §. 7. ad l. Aquil. l. 1. §. 2. d. dam. inf.

XXIII. Coercitiones autem illæ modicæ fiunt per
remedia Prætoria, quæ tuendæ Jurisdictioni inserviunt; un-
de arcentur hinc animadversiones in criminalibus; item ea,
quæ nudæ notionis expediendæ causâ à iudice pedaneo fiunt.
Vid. Gent. d. l. c. 15.

XXIV. Illustriora ad mixtum Imperium, (*Gerichtszwang.*) pertinentia remedia sunt tria: mulctæ dictio, pigno-
ris capio, & corporis retentio s. prehensio, *l. 9. §. f. ad l. Jul. pe-*
cul.

cul. His accensum missionem in possessionem, scilicet si
 (1.) fiat iudicati exsequendi causâ, *t. t. ex quib. caus. in poss. eatur.*
 (2.) eius, qui non obtemperavit, coercendi causâ, *ut in l. 4. §. 3.*
§. 4. d. dam. infect. t. t. ut in poss. leg. serv. Restitutionem in inte-
 grum malè huc referunt Dd. cum ea omninò sit Jurisdictionis.
l. f. ubi §. ap. quem. Non obst. l. 26. §. 1. ad Manicip.

XXV. Hæc de potestate jus reddendi, & redditum
 exsequendi in civilibus. Ad criminales causas spectat
Merum Imperium, quod est potestas gladij (i. e. cri-
 minalis) ad animadvertendum in facinorosos *l. 3. b. t. vel est*
potestas vindicandi crimina. l. 6. pr. d. offic. Proc. l. 70. d. R. J. l. 6.
d. Accus.

XXVI. Animadversio & vindicatio includit vel præ-
 supponit cognitionem, & sententiæ pronunciationem super
 crimine: quippe quæ per se tendunt ad vindicationem; cum
 in civilibus executione per accidens opus sit.

XXVII. Hanc potestatem Majestas non transfert in
 magistratûs, ut illis vi officii competat, sed sibi soli reservat;
 ejus exercitium speciali lege quibusdâ tribuens. Unde hi non
 habent hoc jure proprio; adeoq; nec mandare possunt. *l. 1. d.*
offic. ejus l. un. §. 1. d. offic. Praef. Prat. Non obst. l. 6. pr. d. offic. Proc. l.
6. §. 8. d. offic. Praef. Conf. Hillig. 17. Comment. 8. lit. No.

XXVIII. Modos vindicandi ad tria genera s. gradus
 revocamus, *arg. l. 6. §. f. l. 7. l. 8. l. 28. d. pæn.* Gradus I. est pœna-
 rum, quibus mors naturalis s. ultimum supplicium irrogatur.
 Ad II. pertinent, quæ à morte naturali proximæ, quando vel
 gravior coercitio corpori infligitur morti affinis, *l. 3. C. d. serv.*
fugit. vel vita civilis adimitur, *l. 2. l. 17. d. pæn.* quò hodie etiam
 pertinet Bannum Imperiale, *Reichs Acht.* III. generis sunt
 coercitiones leviores, quæ fiunt salvâ libertate & civitate; ut
 relegatio, *l. 4. l. 7. §. 3. d. interd. §. releg. l. 13. d. honor. poss.* Eò et-
 iam pertinet pœna infamiæ, dignitatis privatio, actûs alicu-
 jus privatio: s. suspensio, *l. 28. pr. d. pæn. l. 3. d. Senat. Non obst. l. 9.*
d. manum. vind.

XXIX. Sunt autem quædâ coercitiones mixto & me-
 ro imperio communes: ut pecuniaria, si iudicio criminali

pu.

publico irrogetur, meri est imperii; si jurisdictionis tuen-
de causâ, mixti. *Hillig. ad Donell. 17. Comment. 8. lit. qq.* Si-
militer infamiae poena pertinere videtur ad mixtum, quando
infligitur ex consequentia sententiae in civilibus, uti fit
in actionibus tutelae, & similibus. *l. 1. d. bis, qui not. infam. S. 1.*
J. d. pen. rem. litig. Ad merum, quando in criminalibus dire-
ctò aliquis per sententiam declaratur infamis. *Dn. Scotan.*
Disp. 12. thes. 10.

XXIX. Hodierno usu vox Jurisdictionis ferè triplici-
ter accipitur: (I) pro ipsa Majestate, vel specialiter illis juri-
bus Majestatis, quae sunt de legibus statuendis & Magistrati-
bus ordinandis. Et haec Jurisdictio respectu totius Imperii,
ut una aliqua civitas considerati, est in Imperatore & Statib.
conjunctim sumtis. Respectu verò particularium, quas Im-
perium Romano-German. in se comprehendit, Rerum publ.
est in singulis statib9 Imperii, ratione suorum territoriorum,
in quibus analogam Majestati Imperatoriae potestatem ha-
bent: quae vocatur in specie Superioritas seu Jurisdictio ter-
ritorialis *Landes-Fürstliche hohe Obrigkeit*; vel in Civit. Im-
perialibus *Landes hohe Obrigkeit / Landes Ober- und Herrlig-
keit*. Haec verò superioritas pessimè à quibusdam compara-
tur Jurisdictioni, quae vi officii competiit Magistratibus Ro-
manis, & inde merum Imperium hodie jure magistratus cõ-
petere asserunt, cum tamen juri superioritatis, perinde ut ma-
jestati apud Romanos, insit. *Vid. Knichen de sublim. territ. Jur.*
c. 1. n. 338. & seqq. Dn. Frantzk. h. t. n. 16. Suth aph. 403.

XXX. Eò etiam referri potest Jurisdictio immedia-
torum & liberalium Nobilium (*der Freyen von Adel / der
Reichs befreyeten Ritterschafft*) licet non sint Status Imperii.
Vid. Georg. Mundius de muner. c. 2. n. 210. & seqq.

XXXI. (II.) Specialius denotat illam Jurisdictionem
quâ Status Imperii rursus in suos subditos per investituram
vel aliam concessionem jus reddendi, in civilibus & crimi-
nalibus, potestatem non administratoriam, sed perpetuam,
& ad heredes transitoriam, ipsiq; territorio, castro s. feudo
cohaerentem transferunt, (*Germ. die Gerichte*) *Ad. P. S. D.*
art.

art. 2. verb. Ihrer Güter wegen. Quò spectat, potissimum, di-
 visio Jurisdictionis in Superiorem (Ober-Gerichte/Hals-Ger-
 ichte/Peinliche-Gerichte;) & inferiorem (Erb-oder Niedere-
 Gerichte.) Videatur Coler. d. proc. Exec. P. 2. c. 1. n. 137. & P. 4. c. 1.
 n. 68. Dn. Carpz. P. 3. Prax. crim. q. 109. Et circa hoc genus Ju-
 risdictionis quæritur an concessâ jurisdictione in genere, in-
 telligatur etiam concessa Jurisdictio superior? Quod regula-
 riter negatur. Licet enim hodie Jurisdictionis vox aliquan-
 do comprehendat merum imperium, (quod ferè convenit
 cum Jurisdictione superiori;) ejus tamen manet distincta na-
 tura, ita ut de speciali etiam hujus concessione constare de-
 beat. Confer. Sutholt. apb. 414. Pertinet quoque ad hanc Ju-
 risdictionem patrimoniam, & superiorem & inferiorem,
 quod præscriptione acquiri possit. Conf. Bach. Comment. h. t.
 p. 419. Dn. Scotan. Colleg. Jur. disp. 12. th. 12. & seqq.

XXXII. (III) Jurisdictio significat de omnibus cau-
 sis civilibus, etiam iis, quæ olim specialiter dicebantur con-
 cedi, sine distinctione magistratum, judicandi potestatem; ac,
 sicut apud Romanos, confertur constitutione magistra-
 tuum: Et per hos etiam merum imperium exercetur, quod
 accuratè rem ponderando nec hodie ipsis magistratibus jure
 magistratus competit, sed ex speciali concessione. Conf. Dn.
 Frantz. h. t. n. 58. 59. Unde etiam rectè defenditur, merum im-
 perium nec hodierna consuetudine mandari posse. Sutholt
 apb. 406. Add. P. H. D. art. 2.

XXXIII. Explicatâ Jurisdictione sequuntur nunc tria
 edicta, eò spectantia, ut partim autoritas jus dicentis defen-
 datur, partim ut ne iniquum jus dicatur vel impetretur. Ex
 primo Edicto est actio popularis, quæ datur contra eum, qui
 dolò malò propositū perpetuæ Jurisdictionis causâ à Prætorè
 in albo corrumpit, ad pœnam 500. aureorū, applicandam acto-
 ri. l. 7. d. Jurisd. add. Bach. in d. l. Qua fuerit estimatio & pon-
 dus aurei lege sis apud Georg. Agric. L. 2. de pond. & temp. mon.
 Covarruv. tract. de vet. num. c. 3.

XXXIV. Secundum Edictum est: Quod quisque ju-
 ris in alterum statuerit, ipse eodem jure utatur. Ex quo dedu-
 ci-

D ci-

citur hodie usitata retortio juris iniqui, quam nos ex solidis-
simis fundamentis adhibendā esse statuimus, in retorquendo
illo tantū jure, quod à jure comūni (Gemeinen Rechten/h. e.
legibus Justinianeis, jure feudali communi, jure canonico
recepto, Constitutionibus Imperii, & moribus generaliter
in imperio obtinentibus) devium est, adeoque inæqualita-
tem inter unius Reipubl. cives inducit. *R. A. zu Spener de*
Anno 1529. §. item als bissher. Quod jus devium, Particulare
scil. & Statutarium (Sondersatzung) respondet juri novo,
quod aliās in isto edicto, *l. 1. §. 1* requiritur. *Alb. d. Rosat. in l. 1.*
pr. h. t. n. 4. Phil. Decius ad d. l. n. pr. n. 28. Vid. latissime Disserta-
tio Inaugural. Dn. Præsidis de vind. priv. thes. 61. 75. & seqq.

XXXV. Ex tertio edicto datur actio personalis præ-
toria popularis, quæ datur magistratui, vel cuilibet de popu-
lo, contra eum, qui extremum Jurisdictionis, hoc est execu-
torialia contemnit ad multam seu poenam pecuniariam.
l. un. si quis jus dic. non obt. ubi vid. Dn. Frantz. & Bachs

XXXVI Ut jus reddatur, opus est primū
in jus vocatione, quā denunciatur adversario, ut se-
sistat coram magistratu de re certa cum eo experiundi causā.
l. 1. d. in jus voc.

XXXVII. Et quidem olim ipsimet acturo potestas
erat adversarium suum in jus, vocandi: qui nisi confestim
iret, aut vadimonium promitteret, i. e. satisfacere judicio si-
sti, invitus obtortō collō in jus duci & trahi poterat. *l. 5. in fin.*
qui satisd. cog. ex domo tamen suā nemo extrahi debebat, l. 1. §.
l. 21. b. t. Vocabatur autem ita in jus, h. e. ad ipsum magistra-
tum pro tribunali sedentem; vocatus deinde à iudice dato
ad iudicium citari dicebatur.

XXXIIX. Hodie sublato juris & iudicii discrimine
inter vocationem in jus & citationem nulla est differentia,
& expeditur ab ipso magistratu, violentā illā & privatā voca-
tione abolita. Nihilominus tamen nec hodie parentes, con-
juges, & aliæ personæ, quibus propria & singularis reveren-
tia ex causā naturalis conjunctionis aut insignis beneficii ac-
cepti, (ut est Dominus Feudi) præstanda est. *l. 4. l. 5. l. 13. b. t. l. 3.*
C. eod.

C. cod. indistinctè citantur; sed attendere debet iudex, ne fiat citatio, ex qua Parentum fama suggillaretur *l. 10. §. 12. h. t.* Specialis tamen illa veniæ impetratio videtur ferè ab usu recessisse, modestè tamen & reverenter citationem adhuc impetrandam, ipsum jus naturæ dicitur. *Add. Dn. Carpz. P. I. c. 2. def. 26. Mynsing. 4. obs. 92. Gail. d. pignor. c. 15. n. 4. Hillig. d. 23. Comment. 2. 2.* Præterea magistratus nostri etiam durante officio in jus vocari possunt. *Umm. D. 5. th. 7. n. 37.*

XXXIX. Citatio est actus judicialis, quo reus iudicis autoritate & mandato suscipiendi iudicii causa citatur.

XL. Est autem hæc omnium instituendarum actionum principium. *S. ult. d. pæn. tem. litig. Non obst. l. 1. §. Aut h. offeratur C. d. lit. contest.* & ad essentiam Processus seu ordinis iudicarii pertinet. Hinc rectè statuitur, quod nec in notoriis omitti possit. *Vid. Bachov. comm. h. t. rubr. d. citat. n. 6.* nec regulariter Princeps de plenitudine potestatis eam præterire queat. *Vid. Cravett. cons. 5. n. 3. L. 1. Mynsing. 6. obs. 6.* Sed quid si jam præsens sit reus, an, licet non præcesserit citatio, tenebitur respondere? Non teneri dicimus *cum Wesenb. h. t. Scotan. Disp. 13. thes. 19. arg. l. 2. §. 3. d. judic.* nisi sit causa leviuscula; aut nuda præsentia requiratur, & nulla responsio. *N. 53. c. 3.* Ipsa tamen ita præsentia facta à iudice denunciatio pro citatione haberi potest, *Perez. h. t. n. 8.*

XLI. In jus vocatio seu citatio duabus constat partibus (I.) conceptione, in qua requiritur, ut exprimatur nomen tum iudicis. *arg. l. 80. d. judic.* tum partium litigantium actoris (secus si iudex ex officio procedat) & rei. *Vid. Frider. Hiltropius Proc. judic. P. 2. t. 1. n. 1. §. seqq.* Item causa; nec citatus ad certam causam, ad aliam respondere tenetur. *l. 2. §. 3. in fin. d. judic.* Continere denique debet locum & diem. *Vid. Hiltrop. d. l. n. 26. n. 32.* (II.) Executione, quæ expeditur commissione iudicis, insinuatione, & relatione de insinuata citatione. *Vid. Hiltrop. d. l. tit. de Exec. cit. Umm. d. D. thes. 11. Carerum latius consule de citationib. Besold. Diss. d. proc. 2. judic. 4.*

XLII. In jus vocatus aut ire, aut satisfacere debet, *l. si quis in jus voc. & t. in jus voc.* Si non eat, (præter poenam contumacia, de qua lege sicut late Hiltrop. d. P. 2. tit. 7. quæ jus partis concernit,) sec. jurisdictionem judicis, quam contemnit, multatâ afficietur. *l. 2. §. 1. si quis in jus voc.* Sed quid, si iudex fuerit incompetens? Disting. aut notoria est incompetentiâ judicis, & impune non paretur *l. f. d. Jurisdic.* aut dubitari potest, an Jurisdictio in vocatum fundata sit nec ne; & comparere debet, ut iudex cognoscat, an sua sit jurisdictio. *l. 2. p. si quis in jus voc. Busius in l. f. d. Jdic. Dn. Frantz. b. t.*

XLIII. Ne in jus vocatus vi eximatur, datur actio in factum poenalis (ex delicto eximentis) quæ datur ei, qui vocavit in jus, contra eum, qui eximit, ad id, quod interest vocantis, *l. t. ne quis eum, qui in jus voc. & c.* Actor æstimat interesse (quod hinc poena est *l. 5. §. 3. b. t.*) juramento in litem *l. 5. §. 1. b. t. ubi gl. Confer Hen. Hammel. d. action. c. 33. Dissent. seipsum refutans Bachov. comm. in d. l. 5. §. 1.* Qui verò contra edictum de in jus vocando vocatus est, ille vi eximi potest; & ita injusta vocatio privatâ vi repellitur. *l. 1. §. f. b. t. Non obst. l. 4. §. 1. eod.*

XLIV. Porro, ne judicia fiant elusoria, opus est **Cautione**, quæ est actus, quò idoneè de lite cavetur, & adversarius securus redditur de eo, quod in iudicium venit, ut in quemlibet iudicii eventum litigantes habeant, unde consequi possint id, quod ipsis deberi pronunciabitur. *l. 1. qui satisfac. cog.*

XLV. Tribus autem modis cavetur, *arg. rubr. b. t. vel* (I.) Satisfactione propriè dictâ, quæ regulariter exigitur; & fieri debet fidejussoribus. *l. 1. d. t. l. 7. d. prator. stipulat. l. 3. §. 8. d. fideic. libert. l. 1. §. 9. d. Collat. Nov. 53. c. 2. c. 3. §. 2. N. 112. c. 2. Non obst. l. 59. §. f. mandat. l. 1. §. 9. d. Collat. l. 25. d. R. 7. l. 21. §. f. d. constit. pecun. Vid. Dn. Frantz. b. t. n. 13. & seqq.* Moribus tamen obtinet, ut in arbitrio sit actoris, utrum fidejussoribus an pignoribus cavere velit. *Busius in d. l. 1. Menoch d. arb. jud. quest. c. 42. n. 3. Gail. d. arrest. c. 3. n. 4. Add. Ant. Fabr. in C. L. 2. r. 36. def. u.*

XLVI.

XLVI. Vel (2.) Jurata promissione, quam præstant Viri illustres, dignitateque præfulgentes. *l. 17. pr. d. dignit.* quod tamen hodie non observari tradit *Treutler. b. t. thes. 2. b. cum alleg.* Cæterum alii ob paupertatem, & ex necessitate ad juratoriam cautionem admittuntur, si vitæ integritate conspicui, & non suspecti de fugâ: ac jurent, se nec pignora habere, nec fidejussores, summâ licet diligentiam adhibita, reperire potuisse. *Aur. generaliter C. d. episc. & cleric. N. 112. c. 2. N. 134. c. 9. Conf. Ant. Fabr. in C. L. 2. t. 36. def. 9. & 8. Gail. 1. observ. 148. n. 6. 7.*

XLVII. Vel (3.) Nudæ promissioni committuntur, scil. qui res immobiles in territorio, ubi litigaturi sunt, possident. *l. 15. b. t. Add. Carpz. P. 1. c. 5. def. 2. & 3.* Non autem requiritur, ut specialiter bona oppignorentur, multò minus, ut præstetur juratoria cautio. *arg. d. l. 15. l. 1. §. 5. d. præstip. Non obst. l. f. C. d. princ. ag. in reb. l. 7. in f. ut legat. vel fideic. serv. caus. l. ult. §. 3. C. d. admin. tur. Diss. Scot. D. 13. thes. 22. per §. 4. J. d. Satisfac.* Dicuntur autem hic possessores rerum immobilium directi utilesve rerum domini; quibus æquiparantur actiones ad res comparatas habentes: it. qui annuos redditus, aut res mobiles, quæ non facile amoveri queunt, possident, ut merces in tabernis. *Conf. Dn. Carpz. d. P. 1. c. 5. def. 16. & seqq. Mæv. adjus Lub. L. 3. t. 5. art. 5.*

XLVIII. Hodie actor cavet de expensis refundendis in casum, quò non reportaverit victoriam. (jute Saxon. etiam guarandam præstare cogitur. *Vid. Dn. Carpz. P. 1. c. 4. def. 1. & seqq.*) Reus cavet judicio sisti, h. e. se ad finem usque in litem manurum, & sententiæ ferendæ ad futurum. *Vid. latò Hil. trop. d. P. 2. tit. 30. 31. 32.*

XLIX. Excusant à sistendi necessitate, ac tempus ad sistendum concedunt Feriæ ac Dilationes. Feriæ ut h. l. considerantur, sunt dies à judicialibus actibus vacui. *l. 5. d. fer. quibus opponuntur dies Juridici, l. 6. C. eod.*

L. Ratione effectuum Juridicorum distinguimus inter divinas, h. e. divino cultui destinatas, & humanas, h. e. propter utilitatem & occupationem hominum statutas, scil.

vel propter agriculturam, ut dies messium & vindemiarum. *l. 1. b. t. l. 2. l. 4. C. eod.* vel mercaturam, ut feriæ nundinales. *l. un. C. d. nund. Add. Umm, D. 7. thes. 7. n. 35. Dn. Carpzov. in P. 1. c. 3.* Divinas dividimus in ordinarias, ad quas referimus diem dominicum. *l. 2. l. 7. A. N. C. b. t.* & festa solennia, ut festum Paschatos, Pentecostes, Nativitatis Christi. *l. 6. l. 7. C. eod.* quibus etiam accensemus festa in memoriam Apostolorum ad cultum divinum instituta. *Conf. Rud. Hospinianus tr. d. orig. festor. Christian. Didac. Covarruv. 4. variar. resol. 19. Anton. Fern. de Moure, Exam. Theol. mor. P. 1. c. 1. §. 1. n. 3.* Et extraordinarias, quibus Deus ob beneficium aliquod noviter exhibitum colitur; quò spectat celebratio Natalis Principis; It. anni Jubilæi, e. g. Academiarum: nec non huc pertinent feriæ ob res prosperè gestas indictæ, quas repentinas vocant. *l. 3. C. d. dilat.*

LI. In divinis ordinariis & extraordinariis feriis actus judiciarius si expeditur est ipso jure nullus: adeò ut nec Princeps (cum primis quod ordinarias attinet) dispensare possit. *Vid. Covarruv. d. l. n. 4.* At verò humanis feriis à litigantibus consentiente iudice renunciari potest. *l. 1. §. 1. b. t. l. 36. d. arbitr.* Excipere Dd. solent transactiones, quod hæc etiam ordinariis feriis iniri possint. *per l. ult. C. b. t.* quod non ita simpliciter asserendum existimamus; sicut nec quosvis actus voluntariæ jurisdictionis iis expediti posse admittimus. *vid. l. 2. §. 8. C. b. t.*

LII. Institutio feriarum est majestatis. *l. 4. C. b. t.* unde facultas ferias indicendi, vel etiam mutationem circa dies prius ipsis destinatas inducendi, rectè denegatur Pontifici, quam cum in Calendarii novi obtrusione sibi sumere vellet, non immeritò à nostratibus id non admissum. Hic commodè quæri potest, ane simpliciter ferenda illa sententia, quod iudex ferias eò modò, quò ipse servat, attendere debeat? Nos cum Dn. Frantz. *b. t. n. 27.* statuimus: si actor & reus diversarum, permissarum tamen in Imperio nostro, sit religionum, & inde diversis diebus colant ferias; utriusq; ferias esse in præfigendis terminis attendendas.

LIII.

LIII. Dilatio est assignatio certi termini cum iusto temporis intervallo facta. Si assignatus terminus, nondum elapsus, extenditur ad alium datū rursus intervallō, in specie Prorogatio dicitur. *l. 5. d. precar. l. 24. §. 1. rem rat. hab. Vid. Umm. D. 7. Hiltrop. d. P. 2. tit. 35. & d. l. 8. h. t. Busius comment. in Dig. in d. l.*

LIV. Pertinet etiam ad initia iudiciorum **Actio- nis & instrumentorum editio.** Actio iure novo Justiniani editur per libellū, qui petitionē actoris seu eius causam & jus complectatur, reo offerendū. *Aut h. offeratur C. d. tit. Conf. N. 53. c. 3.* Forma libelli essētiā tribus absolvitur (1.) causā seu mediō concludendi (2.) facti, quod narratur, vel rei, quę petitur speciali significatione (secus tamen in causis univers. general. & alternat.) & (3.) petitione seu conclusionē. *Conf. Hillig. ad Donell. L. 23. c. 4. 2. 7. 8.*

LV. Nomen actionis ut in libello exprimat neque de Jure Canon. *arg. c. 6. d. judic. c. f. d. libell. oblat.* neque de Jure Civ. *l. 3. C. h. t. arg. l. 1. D. eod.* necessarium est. *Non obst. l. 1. 2. 3. d. prescript. verb. l. f. C. d. interd. l. 33. d. judic.* Sustineri etiam debet libellus, licet inepta actio sit nominata, modō res ipsa satis bene sit exposita. *arg. §. 29. d. legat. l. 9. §. 2. d. serv. instit. Dn. Scot. D. 13. thes. 25.*

XLI. Quod si Actor in actionis editione erraverit, quæritur; an libellum mutare possit? Distinguendum videtur secundum jus civile, an error sit in Accidentalibus an verò in Substantialibus. Si in accidentalibus, emendatio libelli permittitur usque ad sententiam, sic et usque obscuritatem & incertitudinem corrigere potest actor. *l. 66. d. judic.* Similiter adjectitia qualitas actionis mutatur. *l. 4. §. f. d. noxal. action.* Huc etiam pertinet, quod in universalibus & generalibus iudiciis liceat aliquid quādo cūq; adjicere rebus, e. g. hereditariis ante expressis: hic enim universitas, non singulæ res spectantur. *Dn. Carpzov. P. 1. c. 11. def. 13. Hiltrop. d. P. 2. tit. 9. n. 8.* Sin verò error sit in Substantialibus nimirum circa rem petitam, & causam petendi, mutationem tantum ad litis contestationem permissam dicunt.

cunt. *arg. l. 23. & l. 35. d. judic.* Videtur tamen actori concedendum, ut, refusus expensis, novum iudicium contra reum, mutato libello, instituat. *l. 3. C. h. t. §. 35. J. d. action.* in quo §. idem iudicium, dicitur ideo, quod in locum prioris, in quo nulla condemnatio secuta, quasi surrogatio fiat. *Busius in l. 1. b. t. n. 29. & seqq. Bachov. ad Wesenb. b. t. n. 9. Hil-trop. d. l. rubr. d. lib. mut. n. 2.*

LVII. Instrumenta tenetur Actor edere reo non solum illa, quibus est contra reum usus, sed etiam, quæ reo ad excipiendum prosunt. *l. 8. l. 1. l. 5. C. h. t. adeo, ut & rationes publicæ sint exhibendæ, l. 6. C. h. Dn. Carpz. P. 1. c. 17. def. 26. Bach. h. t. n. 6. Diff. Donell. & Hillig. Lib. 23. c. 6. per l. 1. §. 3. h. t.*

LIX. Reus verò in actoris commodum regulariter instrumenta edere non cogitur. *l. 4. l. ult. C. h. t.* Unde nec iudex de Syndicatu conventus acta judicialia contra se edere tenetur. *Berlich. P. 1. dec. 56.* Pro Replica tamen actoris fundanda, edenda sunt actori à reo instrumenta: *arg. d. l. f.* actor enim in replicando habet se ut reus. *l. 1. d. excepti. Perez. h. t. n. 11. Diff. Donell. in d. l. ult.*

LIX. Præterea is, apud quem res agitur, acta publica tam civilia, quam criminalia exhiberi inspicienda ad investigandam veritatis fidem iubebit. *l. 2. C. h. t.* Quin etiam omnibus iis, quibus sententia in eo iudicio præiudicium allata est, ut legatariis, cum de testamento agitur, & similibus, Actorum exemplum seu copiam decernet, manente autentico penes actuarium. *Perez. in d. t. C. n. 12. Conf.*

Sigism. Scaccias L. 1. d. judic. c. 100. n. 4.

& seqq.

ULB Halle
003 260 119

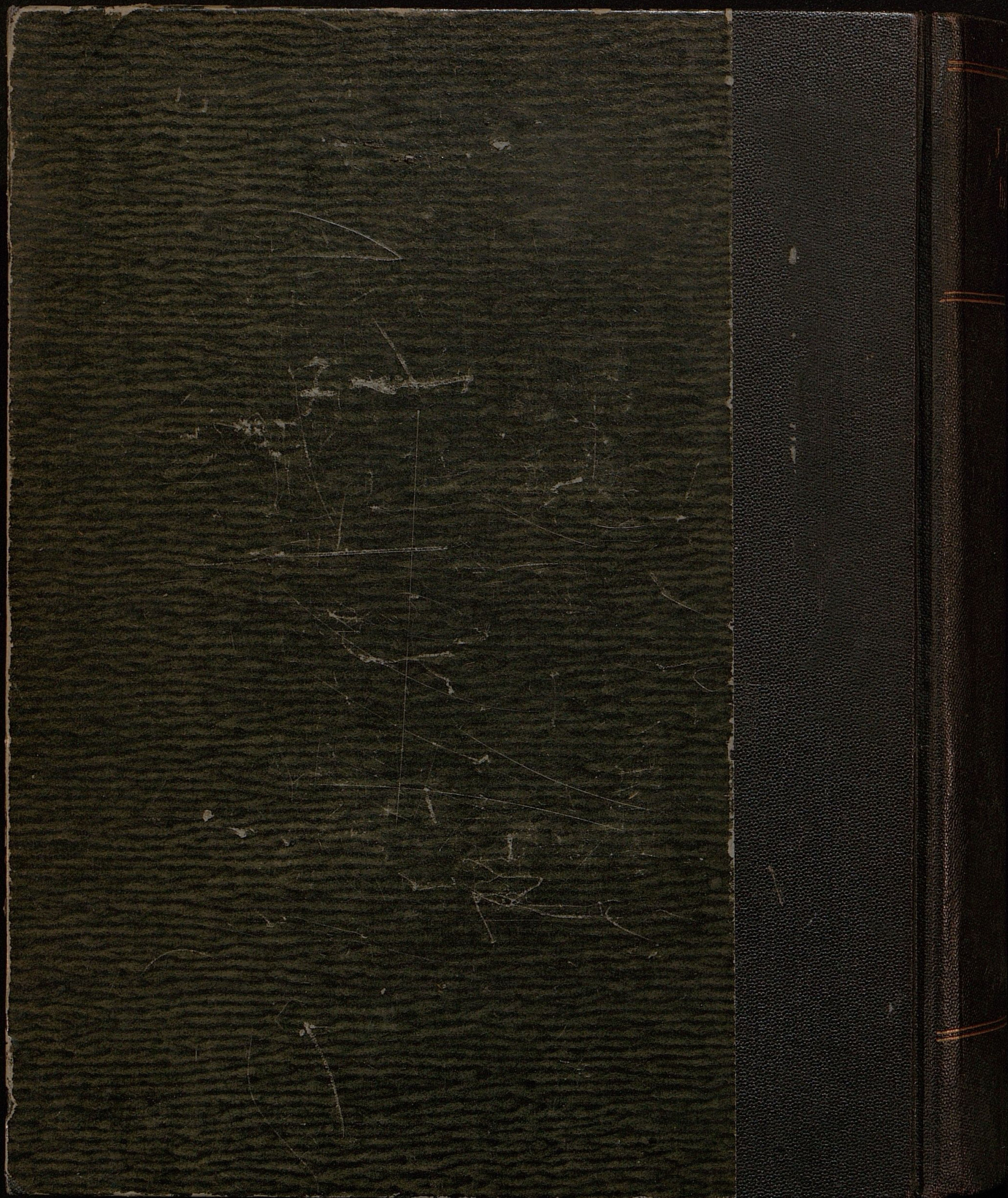
3

WOM

1647, 9
2.
54.
19

I. N. D. N. J. C.
EXERCITATIO JURIDICA III.

De
JURISDICTIONE,
IN JUS VOCANDO,
EDENDO; SATISDATIONIBUS; FE-
RIIS & DILATIONIBUS.

Quam
Suffragante Magnifico & Nobilissimo Jctorum
Ordine in incluta LL. nutrice Salana

PRÆSIDE
V I R O
Nobilissimo, Consultissimo atq; Excellentissimo
DN. GEORG-ADAMO Struben
J. U. D. & Prof. Publ. Consiliario Saxonico,
& Scabinatus Assessore gravissi-
mo,

Præceptore & Promotore
plurimum de venerando
Potiores ex ejusdem Publicis & Privatis Prælectionibus delibatas the-
ses publicè ad Disputandum proponens suscipit

GEORGIUS Rönker / Haselbaco-
Misnicus.

In Audit. Jctorum
D. XV. Maij Horis à VII. Matutinis

JENÆ Prelo LOBENSTEINIANO
A. R. S. cl. Inc XLVII.